

Poglavlje 39

Πλουτάρχου Περὶ φιλοπλουτίας 524d–524f

O tekstu

Plutarhov esej iz zbirke Ἠθικά (*Moralia*) bavi se vrlo specifičnom podvrstom pohlepe: iracionalnom željom za posjedovanjem silnoga bogatstva. Autor ne hvali siromaštvo, već prikazuje loše strane bogatstva suprotstavljajući ga umjerenomu imetku: οὐδὲν οὖν πλεόν ἔχουσιν οἱ πλούσιοι τῶν μέτρια κεκτημένων (gl. 8, 527B). Stil, jezik, teme i izvori djela pripadaju pretežno tradiciji kiničko-stoičke dijatribe iako Plutarh, naravno, navodi i mnoge druge autore, među njima Pindara, Aristofana, Platona, Aristotela.

Nakon što je u uvodu pokazao da bogatstvo ne može kupiti sreću, Plutarh analizira nesreću škrtaca i rasipnika: ni jedni ni drugi ne mogu zadovoljiti želju za imetkom, dok je kod škrtaca ta želja u sukobu s vlastitim zadovoljenjem. Zatim razmatra osobito pohlepne škrce i rasipnike, pri čemu potonje ocjenjuje manje nepodnošljivima. Dokazuje da je besmislen izgovor škrtaca da štede za svoje potomstvo, dok opravdanje bogataša da neki od njih društvu doprinose korištenjem onog što posjeduju ovisi o shvaćanju pojma „korištenje”. Ako je svrha korištenja zadovoljavanje potreba, položaj je bogataša i srednje imućnih isti; ako „korištenje” znači luksuz, onda je bogatstvo naprosto razmetanje. Na koncu se takvo „teatralno” bogatstvo uspoređuje s filozofijom.

U odabranome odlomku Plutarh poseže za omiljenom stoičkom usporedbom nerazumnoga čovjeka s bolesnikom, u ovome slučaju s onim čija je bolest duševna. Takav je i φιλόπλουτος. Njegovo „psihičko siromaštvo” ne može se nasititi materijalnih dobara dok razumni ljudi znaju da je granica imetka zadovoljavanje (osnovnih) potreba (χρεία).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plut. De cupiditate divitiarum 524D–524F

ὅταν ἰατρὸς πρὸς ἄνθρωπον εἰσελθὼν ἐρριμμένον ἐν τῷ κλινιδίῳ καὶ στένοντα καὶ μὴ βουλόμενον τροφήν λαβεῖν, ἄψηται καὶ ἀνακρίνη καὶ εὖρη μὴ πυρέττοντα, „ψυχικὴ νόσος” ἔφη καὶ ἀπῆλθεν· οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς ὅταν ἴδωμεν ἄνδρα τῷ πορισμῷ προστετηκότα καὶ τοῖς ἀναλώμασιν ἐπιστένοντα καὶ μηδενὸς εἰς χρηματισμὸν συντελοῦντος αἰσχροῦ μηδ’ ἀνιαροῦ φειδόμενον, οἰκίας δ’ ἔχοντα καὶ χώρας καὶ ἀγέλας καὶ ἀνδράποδα σὺν ἱματίοις, τί φήσομεν τὸ πάθος εἶναι τὰνθρώπου ἢ πενίαν ψυχικὴν; ἐπεὶ τὴν γε χρηματικὴν, ὡς φησιν ὁ Μένανδρος, εἷς ἂν φίλος ἀπαλλάξειεν εὐεργετήσας· τὴν δὲ ψυχικὴν ἐκείνην οὐκ ἂν ἐμπλήσειαν ἅπαντες οὔτε ζῶντες οὔτε ἀποθανόντες. ὅθεν εὖ πρὸς τούτους λέλεκται ὑπὸ τοῦ Σόλωνος „πλούτου δ’ οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισιν.” ἐπεὶ τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν ὁ τῆς φύσεως πλοῦτος ὠρίσται καὶ τὸ τέρμα πάρεστι τῇ χρεῖα καθάπερ κέντρῳ καὶ διαστήματι περιγραφόμενον.

Analiza i komentar

ὅταν ἰατρὸς
 εἰσελθὼν
 πρὸς ἄνθρωπον
 ἐρριμμένον
 ἐν τῷ κλινιδίῳ
 καὶ στένοντα
 καὶ μὴ βουλόμενον
 τροφήν λαβεῖν

 ἄφηται
 καὶ ἀνακρίνη
 καὶ εὖρη
 μὴ πυρέττοντα,
 „ψυχικὴ νόσος”
 ἔφη
 καὶ ἀπῆλθεν·
 οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς
 ὅταν ἴδωμεν
 ἄνδρα
 τῷ πορισμῷ
 προστετηχότα
 καὶ
 τοῖς ἀναλώμασιν
 ἐπιστένοντα

καὶ
μηδενὸς
εἰς χρηματισμὸν
συντελοῦντος
αἰσχροῦ μηδ' ἀνιαροῦ
φειδόμενον,
οἰκίας δ'
ἔχοντα
καὶ χώρας καὶ ἀγέλας
καὶ ἀνδράποδα
σὺν ἱματίοις,
τί φήσομεν
εἶναι
τοῦ ἀνθρώπου
τὸ πάθος
ἢ πενίαν ψυχικὴν;

ὅταν uvodi zavisnu vremensku rečenicu s načinima eventualne protaze § 488.2:

„kad god...”

εἰσελθὼν složenica ἔρχομαι, LSJ εἰσέρχομαι πρὸς τινα „ući u čiju kuću, posjetiti ga; (o liječniku:) doći u kućnu posjetu”

ἐρριμμένον s. 118, § 286, LSJ ῥίπτω I. ἐρριμμένος „ležeći na trbuhu”

στένοντα § 231

μὴ uz participe Smyth 2045

βουλόμενον § 232, § 325.13; glagol nepotpuna značenja otvara mjesto infinitivu

λαβεῖν § 254, § 321.14

ἄφηται § 267, LSJ ἄπτω A.II

ἀνακρίνη složenica κρίνω, s. 118, § 267

εὖρη § 254, § 324.7

μὴ uz participe Smyth 2045

πυρέττοντα predikatni particip uz εὖρη; § 231

ἔφη § 312.8

ἀπῆλθεν složenica ἔρχομαι, § 327.2, § 254

οὐκοῦν zaključno: „dakle, zar ne...”

ὅταν uvodi zavisnu vremensku rečenicu s načinima eventualne protaze § 488.2:

„kad god...”

ἴδωμεν § 327.3, § 254

προστετηκότα LSJ προστήκομαι τι, u pasivnome značenju, perfekt προστέτηκα,

metaforički: „posvetiti se čemu, biti zaokupljen čime,” πορισμῶ Plu.

2.524d (to je upravo ovo mjesto); složenica τήκω, § 272, aktivni oblici

samo u perfektu

ἐπιστένοντα složenica στένω, § 231; rekcija τινί

μηδενός... φειδόμενον poredaj: φειδόμενον μηδενός αἰσχροῦ μηδ' ἀνιαροῦ συντελοῦντος

εἰς χρηματισμὸν

συντελοῦντος složenica τελέω, LSJ συντελέω A.II.2; rekcija εἷς τι, § 231,

§ 243

φειδόμενον rekcija τινός, § 232, LSJ φείδομαι A.IV

καὶ μηδενός... φειδόμενον, οἰκίας δ' ἔχοντα koordinacija s pomoću čestice

koja označava suprotnost prethodnomu navodu

ἔχοντα § 231

φήσομεν § 312.8; *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

εἶναι § 315

τί... ἢ „što (drugo) nego...?” Smyth 2863.a

φήσομεν εἶναι τὸ πάθος § 491; imenski predikat, Smyth 909

ἐπεὶ τήν γε χρηματικὴν,

ὥς φησιν ὁ Μένανδρος,

εἷς ἂν φίλος

ἀπαλλάξειεν

εὐεργετήσας,

τὴν δὲ ψυχικὴν ἐκείνην

οὐκ ἂν ἐμπλήσειαν

ἅπαντες

οὔτε ζῶντες

οὔτ' ἀποθανόντες.

ἐπεὶ veznik uvodi uzročnu zavisnu rečenicu § 468

γε čestica stoji između člana i imenice, Smyth 2823; skreće fokus na izraz u koji je uklopljena

ὥς veznik uvodi poredbenu zavisnu rečenicu s indikativom, Smyth 2475
φησιν § 312.8

ὁ Μένανδρος grčki komediograf (Atena, 343./342. – 292./291. pr. Kr.), najveći predstavnik nove antičke komedije, čije su gnome („mudre misli“) često citirane u djelima kasnijih autora; član uz vlastita imena u značenju: „onaj poznati...“ § 374 bilj.

ἄν čestica uz optativ kao potencijal sadašnji § 464

ἀπαλλάξειεν složenica ἀλλάσσω, § 267, § 269

εὐεργετήσας § 267, § 269

τήν γε χρηματικήν... τήν δὲ ψυχικήν... koordinacija s pomoću čestice δὲ koja označava suprotnost rečeničnih članova

τήν γε χρηματικήν sc. πένιαν

ἄν čestica uz optativ kao potencijal sadašnji § 464

ἐμπλήσειαν složenica πίμπλημι, § 312.2, § 267

οὔτε... οὔτ'... koordinacija rečeničnih članova (participa) sastavnim veznicima § 513.4

ζῶντες § 243, § 231

ἀποθανόντες § 324.8

ἴθιεν εἶ

πρὸς τούτους

λέλεκται

ὕπὸ τοῦ Σόλωνος

„πλούτου δ'

οὐδὲν τέρμα

πεφασμένον

ἀνθρώποισιν.”

ἴθιεν LSJ s. v. II: „iz tog razloga”

πρὸς τούτους sc. ἄνδρας τῶ πορισμῶ προστετηκότας

λέλεκται § 327.7, § 272

τοῦ Σόλωνος Solon (oko 638. – oko 558. pr. Kr.), atenski državnik, zakonodavac i pjesnik, jedan od sedam mudraca; član uz vlastita imena u značenju: „onaj poznati...” § 374 bilj.

δ' označava nadovezivanje na prethodni navod (u citatu izostavljen)
πεφασμένον sc. ἐστί; s. 118, § 286

ἐπεὶ

τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν

ὁ

τῆς φύσεως

πλοῦτος

ὤρισταί

καὶ τὸ τέρμα

πάρεστι,

τῇ χρεία

καθάπερ κέντρῳ καὶ διαστήματι

περιγραφόμενον.

ἐπεὶ veznik uvodi uzročnu zavisnu rečenicu § 468

τοῖς... ἔχουσιν poimeničeni particip, § 327.13, dativ koristi § 412.1

γε stoji između člana i poimeničenoga participa (i njegova objekta), Smyth 2823, skreće pozornost na taj dio rečenice

ὤρισταί § 275, § 284; LSJ ὀρίζω IV.3, rekcija τινί

πάρεστι složenica εἰμί § 315

τῇ χρεία... κέντρῳ καὶ διαστήματι instrumentalni dativ § 414

κέντρῳ καὶ διαστήματι „šestarom”

περιγραφόμενον složenica γράφω, LSJ περιγράφω A.2, § 232